

CONCEPTNOTITIE

Samenwerken voor gevorderden 2.0

Mei 2012

Door de burgemeesters van: De Bilt, Bunnik, Houten, IJsselstein, Nieuwegein, Stichtse Vecht, Utrecht, Vianen, Woerden en Zeist.

§ 1.0 Kracht, verscheidenheid en verbondenheid

Kracht

De regio Utrecht is internationaal gezien een economisch bijzonder sterke regio. Op de regionale concurrentie-index van de Europese Commissie stond de stedelijke regio rond Utrecht op de eerste plaats als meest competitieve regio van Europa¹. Onze regio heeft veel potentie die, mits goed benut, ertoe kan leiden dat we ook in de toekomst kunnen blijven floreren. De sectoren die in de regio Utrecht op dit moment het belangrijkste economische verschil maken zijn de financieel- zakelijke dienstverlening, creatieve industrie (*gaming* en *design*) en *life sciences* / medisch cluster. Wij zijn in economisch opzicht de meest sterke regio van Europa en anderzijds zijn we ook de enige regio met een breed duurzaam profiel (*People, Planet and Profit*). Wij profiteren van onze centrale ligging waarmee we een verbinding vormen tussen andere regio's (waaronder Eindhoven en Amsterdam) en zijn goed bereikbaar. Wij hebben een jonge en hoog opgeleide bevolking, goede onderwijs- en researchinstellingen en beschikken over een gevarieerd palet aan voorzieningen. Hier kunnen wij met recht trots op zijn en wij zullen dit nog gericht dan nu het geval is uitdragen als (economische) *assets* van onze regio

Verscheidenheid

De Utrechtse regio kenmerkt zich door een aantrekkelijk en gevarieerd woonklimaat. De prettige leefmilieus in de wijken en dorpen, het brede culturele aanbod en de nabijheid van vier nationale landschappen dragen hieraan bij. Deze verscheidenheid is relevant en complementair. Wonen, werken en/of verblijven in de regio betekent dat je je in een omgeving bevindt die kosmopolitisch en landelijk, anoniem en intiem tegelijk is. De regio onderscheidt zich door de gevarieerde landschappelijke en cultuurhistorische kwaliteiten, belangrijke factoren die mede bepalend zijn voor waar bewoners en bedrijven zich vestigen. Het landschap biedt een rijke mix van natuur en cultuurhistorie: het open en halfopen veenweidelandschap met de Loosdrechtse Plassen en de Vecht, het rivierenlandschap van de Lek en het landschap met bossen en buitenplaatsen van de Heuvelrug, op de overgang tussen veenweidelandschap en Heuvelrug de Nieuwe Hollandse Waterlinie. De groene omgeving geeft het stedelijk gebied een aantrekkelijke dimensie. Een dimensie die ook sterk wordt gewaardeerd. Zo trekken de recreatiegebieden veel bewoners uit gemeenten binnen de regio met weinig buitengebied en komt een aanzienlijk deel ook van buiten de U10 en de provincie Utrecht.

Verbondenheid

De onderlinge verwevenheid tussen de gemeenten in de regio is groot. Er is sprake van een herkenbare regionale economie met één arbeidsmarkt en één woningmarkt. Daarnaast staan de gemeenten ook voor een gezamenlijke opgave op het gebied van bereikbaarheid. Utrecht is dankzij haar centrale ligging de spil en het trefpunt van Nederland.

¹ Bron: EU Regional Competitiveness Index 2010 door het Joint Research Centre van de Europese Commissie waarin 271 Europese regio's zijn vergeleken.

Regionale verbondenheid

1 Regionale economie, 1 arbeidsmarkt; de combinatie van ligging en schaal zorgt voor veel 'ondersteunende' dienstverlening. De *business to business* is zeer sterk aanwezig in onze regio. Bedrijven in de U10 bieden werk aan inwoners uit de hele regio. 60% van de arbeidsplaatsen in de regio bevindt zich in de centrumgemeente Utrecht. Het overgrote deel van het woon- werkverkeer vindt binnen de regio U10 plaats. 20% -30% van het woon- werkverkeer blijft in de eigen gemeente (voornamelijk fietsers).

1 Bereikbaarheidsopgave; 56% van alle dagelijkse ritten heeft een herkomst en bestemming binnen de regio. Omwille van onze bewoners, bezoekers en de bedrijvigheid is het van groot belang om de bereikbaarheid in de regio verder te optimaliseren.

1 Woningmarkt; de meeste bewoners van de U10-gemeenten verhuizen binnen de eigen U10-gemeente of naar een andere gemeente in de U10-regio. Dit geldt ook voor de bewoners van sociale woningbouw die verhuizen.

§ 2.0 Aanleiding en context

De bestaande verbondenheid die hier wordt geschetst, in combinatie met de uitdagingen waar de regio Utrecht voor staat, maken dat samenwerken een meerwaarde heeft en daarmee een *must* is. Tien gemeenten in de regio Utrecht; de Bilt, Bunnik, Houten, IJsselstein, Nieuwegein, Stichtse Vecht, Utrecht, Vianen, Woerden en Zeist, zien de gemeenschappelijke belangen die beter kunnen worden gediend door in de regio Utrecht de handen ineen te blijven slaan. De meerwaarde van samenwerken en snel bestuurlijke barrières te beslechten vinden de U10 gemeenten in het versterken van de Utrechtse concurrentiepositie.

De regio Utrecht is een *daily urban system* dat vraagt om samenhangende sturing op het gebied van verkeer en vervoer, wonen en economie. Naast samenwerking in het fysieke domein, zien wij ook de hervormingen in het sociale domein als kans voor effectieve samenwerking. In deze notitie krijgt de wens van de U10 gemeenten om functioneel en effectief samen te werken nadere invulling en geven wij bij elk van de thema's aan welke noodzaak tot samenwerking wij zien op de diverse schaalniveaus.

In het begin van dit jaar is in opdracht van de U10 een startnotitie opgesteld. De startnotitie "Samenwerken voor gevorderden" vormt de basis voor deze notitie en is aangevuld met de input uit de verschillende inspiratiesessies en de profielsessie die in de afgelopen maanden plaats hebben gevonden. Doel is om een gedeelde en toekomstbestendige visie op samenwerking in de regio Utrecht te formuleren. Dit betekent geenszins dat met deze notitie de discussie over de verdere invulling van onze regionale samenwerking stopt en stopt. De richting in deze notitie is leidend, maar we zullen het gesprek over de verdere invulling en uitwerking met elkaar blijven voeren en sturen.

§ 2.1 Twee sporen....

Momenteel werken negen van de tien U10 gemeenten ook samen in de Bestuur Regio Utrecht (BRU). De BRU is een samenwerkingsverband met een wettelijke grondslag, de WGRplus². Het huidige demissionaire kabinet heeft eerder aangekondigd per 1 januari 2013 de "plus" van de huidige WGR af te halen.

² Artikel 104 van de Wet gemeenschappelijke regelingen; onder «plusregio» wordt verstaan een regionaal openbaar lichaam met wettelijke taken, dat op uitnodiging van gedeputeerde staten door de besturen van gemeenten in een gebied met stedelijke kenmerken bij gemeenschappelijke regeling is ingesteld met het oog op de oplossing van de regionale afstemmingsproblematiek.

Met de val van het kabinet is de kans groot dat dit voornemen niet meer zal worden uitgevoerd. Ook is ongewis of de afschaffing van de WGRplus onder een nieuw kabinet überhaupt door zal gaan. Of de stadsregio nu wel of niet meer rechtstreeks over de rijks gelden (BDU) kan beschikken, de samenwerking in U10-verband zal doorgaan en de motivatie hiervoor komt vanuit de gemeenten zelf. De U10-gemeenten zien het belang en de meerwaarde van regionale samenwerking en willen ongeacht de uitkomst van de WGRplus discussie doorgaan met het versterken van de regionale samenwerking. Als de Utrechtse regio er (in economisch opzicht) toe wil blijven doen en haar positie binnen de Noordvleugel wil versterken, dan is een samenwerkingsagenda waar overeenstemming over is van cruciaal belang. De contouren en afspraken die in deze notitie worden vastgelegd zullen dan ook langs twee sporen kunnen worden ingezet. Enerzijds kunnen deze bij een afschaffing van de WGRplus de basis vormen voor een nieuw regionaal samenwerkingsverband. Immers, bij afschaffing van de WGRplus zal op basis van het besluit dat het dagelijks bestuur van de BRU op 26 maart 2012 heeft genomen worden gegaan tot het opheffing van de BRU. Anderzijds kan deze notitie, indien de WGRplus niet (meer) wordt afgeschaft, de basis vormen voor het 'revitaliseren' van de huidige samenwerking in BRU verband. Op basis van de opgedane ervaring en de contouren en afspraken in deze notitie zal de samenwerking worden vernieuwd, organisatorisch en cultureel. Hiermee ontstaat ook ruimte voor variatie in partners, trajecten in tijd en samenwerkingsconstellaties.

§ 3.0 Het belang van regionale samenwerking

Hoewel de ontwikkelingen in Utrecht op veel terreinen gunstiger zijn dan het landelijk gemiddelde en ten opzichte van andere grote steden, mogen we ons niet op voorhand rijk rekenen. Dat het hier (economisch) relatief goed blijft gaan is *geen* vanzelfsprekendheid, vooral niet in tijden van crisis en recessie, dat wij samenwerken wèl. De wereld om ons heen verandert in rap tempo, is op allerlei terreinen competitiever geworden en daarmee is de lat ook hoger komen te liggen. Hoofdkantoren zijn *footlose* geworden met de toegenomen nationale en internationale vestigingsmogelijkheden en ook werkgelegenheid wordt door ondernemingen makkelijker verplaatst. Om als Utrechtse regio aantrekkelijk en concurrerend te zijn en te blijven is het noodzakelijk dat wij proactief op zoek gaan naar verbetering, vernieuwing en dat wij focus aanbrengen in ons profiel. De urgentie om de samenwerking met elkaar, met de provincie Utrecht en met maatschappelijke partners te intensiveren is groot. Wij zullen elkaars kracht, kennis en kunde nog beter moeten benutten om het maximale voor onze regio te bereiken.

Deze samenwerking wordt niet alleen ingegeven vanuit een bestuurlijke urgentie. Het belang voor bewoners die in onze regio wonen en werken en van de bedrijven die zich hier hebben gevestigd of willen vestigen of van bezoekers die hier hun vrije tijd doorbrengen is vele male groter. In dat licht is het ook hierbij van groot belang dat onze afzonderlijke raden goed geïnformeerd zijn en blijven zodat zij zich hier ook over uit te kunnen spreken.

De effectiviteit van onze samenwerking zal uiteindelijk in hoge mate de kwaliteit van het wonen, werken en verblijven in onze regio bepalen en daarmee ook onze concurrentiepositie nationaal en internationaal. Het is daarom van belang dat wij een samenwerking ontwikkelen op basis van vertrouwen en dat wij elkaar over en weer zaken gunnen. Dit doen wij vanuit de wetenschap dat wij hier als regio uiteindelijk gezamenlijk beter van worden.

Voor een goede concurrentiepositie is ook meer massa nodig. Deze massa vinden we in de Noordvleugel. Een versterkte regionale samenwerking is van belang voor onze positie in

Noordvleugelverband. Als wij een stevige positie in de Noordvleugel willen innemen, dan is een goede samenwerking in onze regio onontbeerlijk.

Onze gezamenlijke regionale agenda zal een belangrijke basis vormen voor de samenwerkingsagenda met onze Noordvleugelpartners. Centraal staat hier de vraag ; welke problematiek leent zich voor een aanpak op dát schaalniveau?

Met deze (concept) samenwerkingsagenda dienen we dus twee doelen. Enerzijds scherpen we de eigen regionale samenwerkingsagenda aan vanuit de eerder geschetste urgentie en anderzijds bepalen we de gezamenlijke inzet in de Noordvleugelsamenwerking.

Vanuit de kracht van onze regio, onze verscheidenheid en verbondenheid willen wij onze samenwerking richten op 4 belangrijke thema's. Deze thema's vloeien voort uit de bestaande samenhang in de regio, de uitdagingen waar wij gezamenlijk voor staan en de kansen die er zijn en die wij optimaal willen benutten. Het gaat om de thema's Verkeer en Vervoer, Wonen, Economie en Sociaal maatschappelijke innovatie. Per thema worden een aantal concrete speerpunten benoemd.

§ 4.0 Samen voor duurzaam verkeer en vervoer

Utrecht is de spil van Nederland. Zowel voor de trein als de auto komen vrijwel alle belangrijke landelijke verbindingen langs of door Utrecht. Vanuit het hele land kun je binnen 2 uur de regio Utrecht bereiken. Daarbij ligt de luchthaven Schiphol slechts op een half uur reizen van het centrum van de stad Utrecht. Op een relatief klein gebied vindt zeer veel vervoersbeweging plaats. Op Utrecht CS vertrekken meer dan 1.000 treinen per dag en zien we tot 2020 een verdubbeling van het aantal reizigers. Op de weg wordt tussen 2008 en 2020 alleen al op de A2 een groei verwacht van 25%. Utrecht neemt in die zin een unieke positie in die zij dankt aan haar centrale ligging in Nederland. Met deze spilfunctie levert Utrecht een belangrijke bijdrage aan de landelijke economie.

§ 4.1 Verkeer en vervoer in de U10

Naast de spilfunctie op nationale schaal, verliezen we de regionale bereikbaarheid niet uit het oog. Het merendeel van inwoners van de U10-regio voert immers de dagelijkse activiteiten ergens binnen de regio uit. Het is daarom in het belang van de eigen bewoners dat gemeenten in de U10-regio samenwerken, zodat inwoners vanuit hun wijk makkelijk hun werkplek elders in de regio kunnen bereiken. Inwoners van de regio zijn er ook bij gebaat dat het verkeer van buiten de regio vlot, veilig en met zo weinig mogelijk overlast de plek van bestemming bereikt. Concreet betekent goede bereikbaarheid onder andere:

- Met zo min mogelijk vertraging op de plaats van bestemming komen. In ieder geval een betrouwbare reistijd.
- Snel op uitvalswegen kunnen komen.
- Een goede aansluiting op het openbaar vervoer (snel, betrouwbaar en haltes op niet al te grote loopafstand).
- Goede en directe fietsverbindingen en -voorzieningen.
- Goede overstaplocaties voor ketenmobiliteit.

Het vervoer in de Utrechtse regio is relatief duurzaam en innovatief. Met een goed ontwikkeld openbaar vervoer en een hoog fietsgebruik is de vermindering van olie-afhankelijkheid van het vervoer in de regio goed op weg. Ook de realisatie van een tramverbinding naar de uithof en een OV- aanbesteding waarin hoge eisen worden gesteld aan de emissie dragen bij aan de duurzaamheid van de regio.

Ten opzichte van andere regio's in Nederland en Europa heeft de Utrechtse regio op het gebied van duurzame mobiliteit een concurrentievoordeel. De vervoersbewegingen vinden op verschillende schaalniveaus plaats. Elke vervoersmodaliteit vraagt om regionale samenwerking op een ander afstemmingsniveau. Voor het autoverkeer en het treinverkeer is

de hele Randstad van belang. Door als U10 gezamenlijk op te trekken en samen te werken met omliggende regio's kunnen wij ons belang bij de ontwikkeling van het hoofdwegennet en de spoorwegen effectief onder de aandacht van de rijksoverheid brengen.

Voor het busvervoer ligt de focus op 25 kilometer rond de nationale treinknooppunten. Het busvervoer richt zich meer en meer op de steden. In Utrecht zal dit leiden tot de noodzaak om de OV-terminal te ontlasten door bijvoorbeeld trambanen en tangentiële verbindingen aan te leggen. Ook de bus- en trambanen zullen in de nabije toekomst de gemeentegrenzen gaan overschrijden.

Voor de fiets is binnen het stedelijk gebied een hoofdrol weggelegd. Meer dan 50% van de bezoekers van het centrum van Utrecht komt daar met de fiets. Het centrum van Utrecht is per fiets in een half uur vanuit *vrijwel* de hele regio te bereiken. Het fietsgebruik kan in de regio Utrecht verder worden gestimuleerd door de fietspaden herkenbaar in één regionaal net te positioneren.

§4.2 Verkeer en vervoer en de Noordvleugel

De stedelijke regio's van Utrecht en Amsterdam groeien steeds verder naar elkaar toe. Nu al zijn er dagelijks gemiddeld 124.000 personen onderweg tussen Amsterdam en Utrecht. Tussen Utrecht en Almere reizen gemiddeld 68.000 personen per dag. Dit wordt mogelijk gemaakt door een grote infrastructuurbundel bestaande uit een tienbaanse A2, een vierbaans spoor tussen Utrecht en Amsterdam en het Amsterdam-Rijn kanaal. Om de toekomstige groei op te kunnen vangen tekent zich in de Noordvleugel een gezamenlijke vervoersagenda af. De ICE naar Frankfurt vraagt om optimalisatie (o.a. koppeling aan Schiphol) om de economische topregio's in de Noordvleugel en het Ruhr-gebied goed aan elkaar te verbinden. Ook de OV-verbinding tussen Utrecht en Almere vraagt om versterking. Als de as Utrecht-Almere niet (ook) wordt ontwikkeld blijft Almere een satelliet van Amsterdam fungeren.

Het kabinet berichtte op 1 maart jongstleden een vervoersregio voor de noordelijke Randstad te willen vormen zonder Utrecht³. De middelen voor de verkeer- en vervoertaken (BDU verkeer- en vervoer) zouden hiermee voor Utrecht overgeheveld worden naar de provincie. De uitvoering van dit besluit is met de val van het kabinet in het ongewisse geraakt. Gezien de bereikbaarheidsopgave in Noordvleugelverband heeft één infrastructuurautoriteit voor de gehele Noordvleugel (in een groeimodel) nog steeds onze voorkeur.

Tot slot moeten de nieuwe woon- en werkgebieden in de Noordvleugel (IJburg, Almere Buiten, Uithof, Leidsche Rijn, A12 zone) goed ontsloten worden. In een toekomst met beperkt arbeidspotentieel moet de reistijd geminimaliseerd worden om de effectieve arbeidstijd te optimaliseren. De netwerkbenadering die hiervoor nodig is spoort niet met de corridorgedachte van de NS. In beide stedelijke regio's is een kwaliteitssprong in het regionaal OV (tram, metro, bus) nodig. Omdat deze regionale OV-netwerken steeds meer vervlechten, is het noodzakelijk de netwerken goed op elkaar af te stemmen en in te passen in het totale OV-aanbod.

Samen voor duurzaam verkeer en vervoer =

1. concurrentiekracht verbeteren door hoogwaardig regionaal OV te realiseren dat goed aansluit op de hoofd (spoor) wegen;
2. bepleiten hoogwaardige OV-verbindingen in de Noordvleugel bij het Rijk en de NS;
3. regionale expertise inzetten en krachten bundelen in de Noordvleugel;
4. werken aan goede fietsverbindingen op regionale schaal en vlot en veilig autoverkeer dat zo min mogelijk hinder veroorzaakt

§ 5.0 Samen voor (h)eerlijk wonen

De regio Utrecht functioneert als een daily urban system: inwoners uit de regio zijn voor werk, scholing, voorzieningen en huisvesting gericht op gemeenten in de regio. Een gezonde regionale economie vraagt daarom om passend woningaanbod in goede en gevarieerde woonmilieus die voorzien in de behoefte van de mensen die in de regio werken. Het is daarbij van belang er rekening mee te houden dat forensen geen grenzen kennen, maar wel afstanden.

Uit onderzoek blijkt dat minder dan 20% van de mensen bereid is om meer dan 45 minuten te reizen. Dit geeft aan op welke schaal regionale samenwerking nuttig is. Een tweede indicator voor die schaal is het aantal verhuizingen tussen gemeenten. In vrijwel alle regiogemeenten komt meer dan 50% van de mensen die zich er vestigt uit de regio. Als er buiten de regio wordt verhuisd is Amsterdam vaak de aantrekkende gemeente of herkomstgemeente.

§ 5.1 Wonen in de U10

De woningmarkt is in toenemende mate een vrije markt die regionaal van aard is. Dit betekent ook dat de acties in één gemeente, effect hebben op de buurgemeenten. Het is daarom van belang om als gemeenten samen op te trekken in de woningmarkt en te zoeken naar synergie op de volgende terreinen:

1. *Vraaggestuurde woningmarkt.* Een ontwikkeling van een aanbodgestuurde woningmarkt naar een vraaggestuurde woningmarkt maakt dat doelgroepen centraal komen te staan. De woningbehoefte is nog steeds groot en het bouwtempo wordt vooral bepaald door marktpartijen.

Wij zullen ons daarom meer moeten richten op de vraag: welke doelgroepen willen of moeten we huisvesten; welke woonmilieus passen daarbij en wie is het best in staat die woonmilieus te realiseren. Wij kunnen voordeel behalen door complementair te werk te gaan (bijvoorbeeld in de ene gemeente meer studentenhuisvesting en in de andere gemeente meer eengezinswoningen).

2. *Betaalbaarheid en doorstroming.* Door de gespannen woningmarkt is voor sommige groepen bewoners in onze regio de betaalbaarheid van het wonen in het geding. Voor anderen wordt doorstroming belemmerd door prijzen en/of regelgeving. Zij houden woningen en kamers bezet die in principe niet voor hen bedoeld zijn. Om dit op te lossen zijn regionale afspraken nodig over zowel doorstroming, als over de verdeling van de betaalbare voorraad en de nieuwbouw daarvan. Met deze afspraken willen we effectief kunnen sturen om de doorstroom te stimuleren en woonruimtes betaalbaar te houden.

3. *Een rechtvaardige woonruimteverdeling.* Een beter systeem van woonruimteverdeling kan bijdragen aan het beschikbaar krijgen van sociale huurwoningen voor die groepen die dat echt nodig hebben. De regionale huisvestingsverordening is bij uitstek het instrument dat op dit moment wordt ingezet om tot een goede regionale woonruimteverdeling te komen. Uitgangspunten daarbij zal nog meer dan nu het geval is het streven naar een goede doorstroming, het voorkomen van onnodige schotten tussen gemeenten en het faciliteren van lokaal maatwerk moeten zijn.

4. *(Boven-) regionale afstemming van de woningbouwopgave.* Hoewel op lange termijn de behoefte aan woonruimte in de regio groot is, staat op korte termijn de haalbaarheid van veel woningbouwprojecten door de economische recessie onder druk. Een goede afstemming en fasering van de woningbouwopgave op regionaal niveau, zowel in kwantitatieve als in kwalitatieve zin, is daarom van belang. Omdat ook op Noordvleugelniveau de keuze voor

toekomstige woningbouwlocaties onderwerp van gesprek is, is ook bovenregionale afstemming en sturing nodig om de kwaliteit die nodig is te blijven garanderen. Hierbij zal zoveel mogelijk rekening worden gehouden met de Utrechtse regionale belangen.

5. *Samenwerking met partners.* Voor het verbeteren van het functioneren van de regionale woningmarkt kunnen wij niet zonder samenwerking met de ketenpartners als corporaties, financiers, ontwikkelaars, beleggers, bouwers en natuurlijk diegenen waar het uiteindelijk allemaal om draait: de bewoners.

§ 5.2 Wonen en de Noordvleugel

Utrecht, Amsterdam en Almere groeien hard. Volgens de laatste CBS- prognoses krijgen zij er de komende 30 jaar 276.000 inwoners bij. De regio's Amsterdam en Utrecht kennen daarom een vergelijkbare, nog altijd gespannen woningmarkt. Het bieden van voldoende, kwalitatief evenwichtige en betaalbare woningen is voor een gezonde economische ontwikkeling in de Noordvleugel van levensbelang. De kwaliteit van wonen wordt voor een belangrijk deel bepaald door de aanwezigheid van de huidige groenstructuren. In dat kader is ons ook veel gelegen aan het in stand houden en het waar nodig verbeteren van de huidige groenstructuren .

Het inzakken van de woningmarkt en de daarmee samenhangende terugval van investeringen in nieuwe woningen, vormt een grote bedreiging voor de economische ontwikkeling van de regio Utrecht en in de Noordvleugel. Wij hebben dus veel belang bij het ontwikkelen van nieuwe verdienmodellen samen met de Noordvleugelpartijen en het rijk. Vanwege bovenstaande samenhang is het ook belangrijk de schaa sprong van Almere te koppelen aan de verstedelijkingsopgave van Utrecht.

Samen voor (h)eerlijk wonen =

1. regionale afspraken maken over nieuwbouw, doorstroming en verdeling regionale woningvoorraad;
2. bij deze afspraken inspelen op de toekomstige woningbehoefte op basis van de doelgroepenbenadering.
3. voldoende en passend woningaanbod realiseren in de Noordvleugel door met het rijk nieuwe verdienmodellen te ontwikkelen;

§ 6.0 Samen voor concurrerende economie

Een goede fysieke en digitale infrastructuur en huisvesting zijn essentiële randvoorwaarden voor de economische ontwikkeling van de regio Utrecht en de Noordvleugel. Economie is steeds meer leading. Wie in een competitieve wereld niet stil wil komen te staan, dient zich verder te ontwikkelen en te versterken. In dit licht is het van groot belang dat wij in randvoorwaardelijke zin stevige investeringen doen om onze concurrentiepositie te versterken. Hiervoor is de samenwerking met het bedrijfsleven, de kennis- en onderwijsinstellingen van cruciaal belang.

§ 6.1 Economie in de U10

Op regionaal schaalniveau leent innovatie, onderzoek en valorisatie zich voor samenwerking. Het Utrecht Science Park - met een vooraanstaand *life science* en *bio-medisch* cluster- is daar een goed voorbeeld van. Bedrijven zoeken elkaar op in een cluster. Dit zorgt voor kruisbestuiving en een zichzelf versterkend vermogen. Innovatie kan een impuls krijgen door

het tegengaan van versnippering in onderzoek en ontwikkeling. Tevens kunnen de nieuwe ontwikkelde technieken en de kennis die aanwezig is bij de onderwijs- en onderzoeksinstellingen een forse impuls geven aan maatschappelijke ontwikkelingen.

Onderwijs en arbeidsmarkt zijn belangrijke voorwaarden voor innovatie. De aanwezigheid van kennis- en onderwijsinstellingen is ook een steeds belangrijkere vestigingsplaatsfactor voor bedrijven in een kennisintensieve economie. Daarnaast dreigt er een tekort aan zowel laag opgeleide technische arbeidskrachten als hoger technisch opgeleide arbeidskrachten.

De aansluiting van het onderwijs op de arbeidsmarkt dient daarom verbeterd te worden. Door opschaling vanuit de regio naar de Noordvleugel kan een bredere basis worden gelegd om deze doelen te halen. Niet alleen samenwerking tussen de diverse kenniscentra onderling, maar ook met bedrijven en instanties in de gehele Noordvleugel, biedt kansen om het economisch draagvlak te vergroten.

Op (boven)lokaal schaalniveau blijft de kantorenproblematiek en herstructurering van bedrijventerreinen een belangrijke rol spelen. De economische recessie maakt deze problemen nog urgenter. De kantorenproblematiek is het grootst in de stedelijke gebieden. Er dienen daarom afspraken gemaakt te worden op regionaal niveau over onder andere de plancapaciteit en programmering. Door samen te werken in plaats van elkaar te beconcurreren wordt een gezonde voorraad kantoor- en bedrijventerreinen gecreëerd die de economische groei van onze regio binnen de Noordvleugel faciliteert. In relatie tot de Noordvleugel komt er ten aanzien van bedrijventerreinen een randvoorwaarde bij. De ondernemingen die wij graag willen aantrekken dienen wel gehuisvest te worden. Dit houdt in dat wij blijvend zullen moeten investeren in het vestigings- en ondernemingsklimaat.

§ 6.2 Economie en de Noordvleugel

De economie zelf laat zich lastig sturen, maar is wel te beïnvloeden door een helder profiel en voldoende massa. Voldoende massa kan worden gevonden in Noordvleugelverband, massa om ook internationaal concurrerend te kunnen opereren. Het complementaire karakter van de Noordvleugel biedt een palet van vestigingsgebieden waarin het (inter)nationaal georiënteerde bedrijfsleven neerstrijkt. Zo vestigen zich opvallend veel internationale hoofdkantoren zich in Amsterdam, terwijl Utrecht juist de hoofdkantoren van nationale bedrijven aantrekt. Waar Amsterdam een lucht- en zeehaven biedt en daarmee internationaal de *gateway* opent, heeft Utrecht een nationale spilfunctie in het afhandelen van het nationale verkeer.

De economische kansen voor de Noordvleugel liggen met name bij het aantrekken van ondernemende en creatieve bedrijven en kenniswerkers in binnen- en buitenland. De Noordvleugel heeft reeds een internationaal karakter en is internationaal sterk verbonden. Het gebied is gespecialiseerd in een aantal snelgroeïende sectoren zoals *life science* en *gaming* en heeft een grote diverse en hoogopgeleide beroepsbevolking. De regio heeft een aantrekkelijk woon- en leefklimaat voor bedrijven en hun medewerkers. Een groot deel van het gebied bevindt zich in het Groene Hart en kent unieke landschappelijke en cultuurhistorische waarden. Het aantrekken van bedrijven biedt ook kansen voor de ontwikkeling van recreatie en toerisme als economische factor.

Naast kansen zijn er ook uitdagingen die dwingen tot samenwerking. Het vestiging- en ondernemingsklimaat van de Noordvleugel van de Randstad in internationaal perspectief verslechtert. Oorzaken hiervoor zijn de achterblijvende productiviteitsgroei, een overspannen woningmarkt, een krappe inflexibele arbeidsmarkt, de dichtslibbende infrastructuur, een

geringe transfer van kennis van universiteiten naar bedrijven. Vergeleken met andere Europese stedelijke regio's heeft de Noordvleugel een relatief beperkte schaal en afzetmarkt en geringe verbinding tussen de clusters.

In Noordvleugelverband lenen een aantal onderwerpen zich bijzonder goed voor intensievere samenwerking. Op internationaal schaalniveau is acquisitie en internationale profilering een belangrijk thema. In de Noordvleugel kunnen overheden samenwerken bij het (buitenlands) acquisitiebeleid vanuit complementariteit, door een variatie aan vestigingsmilieus te bieden. De vestigingsplaats van een onderneming is afhankelijk van het cluster, en echter secundair aan de doelstelling van de Noordvleugel. Vestiging in de ene regio creëert een *spin-off* voor de omliggende regio's. Mede gelet op de economische recessie kan acquisitie tevens een belangrijk instrument zijn voor het behoud van werkgelegenheid. Het verlies van arbeidsplaatsen is de komende periode onvermijdelijk.

Tot slot word er sinds kort door een aantal gemeenten en de provincie samengewerkt in een Utrechts Platform Regionale Economische Stimulering (PRES). Dit gebeurt vanuit de overtuiging dat een structureel regionaal overleg over economische zaken van belang is voor het afstemmen van beleid en het gezamenlijk optrekken op thema's. Daarnaast zet men in op het betrekken van het bedrijfsleven bij het regionaal economisch beleid via een vast orgaan, vergelijkbaar met de *Amsterdam Economic Board*. De Utrechtse PRES zet zich daarom in om een dergelijk *triple helix* Board voor de provincie Utrecht te ontwikkelen op basis van het bestaand Paushuize-overleg van kennisinstellingen en overheden. Deze Board dient een leidende rol te krijgen bij het opstellen van een regionale economische agenda en kan tevens de ambassadeursrol voor de regio vervullen. Deze bundeling van krachten met diverse partners uit de regio, het bedrijfsleven, kennisinstellingen en andere overheden moet ertoe leiden dat bestaande en nieuwe economische kansen voor de regio niet blijven liggen en (effectiever) kunnen worden verzilverd.

Samen voor concurrerende economie =

1. Gezamenlijke profilering en acquisitie in de Noordvleugel;
2. met kennisinstellingen en bedrijven inzetten op innovatie, onderzoek, valorisatie en clustervorming;
3. afspraken maken op regionaal niveau over plancapaciteit en programmering van kantoren en bedrijventerreinen (nieuwbouw en herstructurering)

§ 7.0 Samen voor sociaal-maatschappelijke innovatie

In het sociaal domein zijn grote veranderingen gaande onder de noemer "van verzorgingsstaat naar participatiesamenleving". Deze brede beweging wordt ingegeven door het feit dat de kosten voor gezondheidszorg niet goed beheersbaar zijn. Er is nog steeds een toename van het gebruik van de Jeugdzorg en GGZ. En ondanks alle hulpverlening staan er teveel mensen buiten spel. Ook zien we dat de zorg verregaand is geprofessionaliseerd en gespecialiseerd, met bijbehorende intakes, protocollen en wachttijden. Met de WMO-kanteling en met vernieuwend welzijn wordt al enkele jaren ingezet op het versterken van de civil society.

Het versterken van de *civil society* waarin vroegtijdig gesignaleerd en gehandeld wordt wil men bereiken door:

- De eigen kracht van mensen meer centraal te stellen in de aanpak van problemen.
- Meer gezamenlijke voorzieningen in plaats van alles individueel te regelen.
- Meer informele zorg in plaats van nadruk op de professionele zorg.

- De focus op het ondersteunen van mensen te leggen zodat zij weer grip krijgen op hun leven en gewoon mee kunnen doen.

Om deze grote omwenteling werkelijk voor elkaar te krijgen, krijgen gemeenten een grotere rol. Het rijk heeft drie grote decentralisaties op het sociaal domein aangekondigd: begeleiding AWBZ, transitie Jeugdzorg (naast passend onderwijs) en de Wet Werken naar Vermogen. Het rijk kiest voor sturing dichtbij de burger en hoopt dat gemeenten in staat zijn de kanteling echt vorm te geven en te verbinden met het terugdringen van de zorgkosten. Hier ligt een enorme opgave waar heel veel partijen bij betrokken zijn: zorgaanbieders, welzijnsorganisaties, scholen, cliëntorganisaties, werkgevers, sociaal ondernemers, woningcorporaties etc.

Alles moet bovendien met veel minder geld, en dat kan alleen als we tot echte innovaties komen. Hoewel er nog heel veel onzeker is, en er nog veel gelobbyd wordt voor de juiste randvoorwaarden, ligt hier een goede kans om het beter te doen. Vooral door meer integraal te werken, dichtbij de burger, ontspecialiseren en bundelen van voorzieningen (naast of na elkaar). Gebiedsgericht werken wordt daarbij steeds belangrijker.

Daarnaast is het van groot belang dat wij als gemeenten nog beter de potentie benutten die gelegen is in de samenwerking met kennisinstituten, maatschappelijke organisaties en andere overheden om de vereiste transities en belangrijke innovaties van de grond te krijgen. Belangrijke verandering voor elke gemeente is dat er (intern en extern) nieuwe verbindingen gemaakt moeten worden. Bijvoorbeeld de verbinding tussen de "keten" van werk en inkomen en de zorg of tussen het schoolmaatschappelijk werk en de jeugdzorg. Ook financiële stromen moeten met elkaar worden verknoot. Een belangrijk deel van de vernieuwing zal plaats moeten vinden binnen de gemeenten zelf: het wijk- en buurtgericht organiseren van de ondersteuning en hulpverlening. Daarna (ast) moet aansluiting gezocht worden bij de tweede lijn, die vaak regionaal georganiseerd is. Dit geldt ook voor de centrumvoorzieningen onder andere in de opvang. Deze zijn meestal de verantwoordelijkheid van de stad Utrecht. Preventie en nazorg zijn de verantwoordelijkheid van de afzonderlijke gemeenten. Het is gewenst dat preventie en nazorg worden afgestemd op de centrale voorzieningen en omgekeerd. Hierbij is ook een relatie met het toewijzingsbeleid van woningen.

In het sociaal domein wordt rondom Utrecht al veel regionaal samengewerkt op de verschillende terreinen, bijvoorbeeld rond leerplicht, maatschappelijke opvang, werk en inkomen, onderwijs, GGD en sinds kort ook rond de transitie van de jeugdzorg. Ook is er vrijwillige intergemeentelijke samenwerking in regionale sociale diensten. Bij het integreren van functies (en mogelijk taakverschuivingen) is op dit moment nog onduidelijk hoe die samenwerkingsverbanden 'over elkaar heen' gaan liggen en welke keuzes verstandig zijn. De meerwaarde van samenwerking in de regio is (op dit moment) het delen van visies en strategieën en bezien waar je elkaar kunt inspireren en versterken, bijvoorbeeld middels het delen van visienota's, aanpakken t.a.v. indicatiestelling en aanbestedingskennis. Op basis daarvan wordt bekeken op welke onderwerpen slimme samenwerking mogelijk is. Kennisdeling zal in de toekomst, meer dan nu het geval is, moeten leiden tot concrete samenwerking die efficiëntie en effectiviteit met zich meebrengt.

In de toekomst zijn er waarschijnlijk mogelijkheden om regionaal aan te besteden, vanuit bestaande (of zich vernieuwende) regionale verbanden. Om dit verder te verkennen zullen de komende periode overleggen van portefeuillehouders worden georganiseerd. In dat overleg wordt ook gelet op *quickwins*, zoals het gezamenlijk aanbesteden.

De huidige regionale verbanden, waarin al veel kennis wordt gedeeld over de nieuwe ontwikkelingen, zijn *vooralsnog* belangrijke bases voor de ontwikkelingen. Deze verbanden zullen door bovenstaande ontwikkelingen ter discussie komen te staan. Daarbij geldt; niet de

het handhaven van bestaande organisaties of bestaande instituties is leidend, maar de kansen die zich voordoen waarbij functies en inhoud met elkaar kunnen worden verbonden. Hierin staat de vraag van de cliënt centraal.

Samen voor sociaal-maatschappelijke innovatie =

1. Delen van kennis over en ervaring met het transitieproces;
2. elkaar actief versterken als kansen zich aandienen;
3. verkennen hoe samenwerkingsvormen in de regio overlappen en welke mogelijkheden dit biedt voor toekomstige samenwerking;
4. afspraken maken over hoe preventie en nazorg beter kunnen worden afgestemd op het aanbod in de centrumvoorzieningen.

§ 8.0 Anders organiseren

De aanleiding voor de vernieuwing van de samenwerking in de stadsregio Utrecht was de opheffing van het BRU als WGRplus regio. Of dit met de val van het kabinet Rutte op korte termijn nog gaat gebeuren is onzeker. Hoe de besluitvorming over de vervoersregio ook verder mag verlopen, de U10-gemeenten is van mening dat er voldoende reden is om te kijken naar een samenwerking in de regio, die is afgestemd op de behoefte en maatschappelijke ontwikkelingen van nu en in de toekomst. Hoe het ook uitpakt, we zullen naar grote waarschijnlijkheid zien dat het *formele* samenwerkingsverband in onze regio minder belangrijk zal worden, daar waar dat voor onze samenwerking zelf zeker niet het geval is. Het proces dat de U10 is gestart en doorzet toont aan dat de stadsregio Utrecht steeds meer gekenmerkt wordt door haar kracht om op basis van eigen wil een nieuwe samenwerking vorm en inhoud te geven.

Inhoudelijke beleidsbepaling, sturing en bedrijfsvoering kunnen hierin afzonderlijk worden gezien. Daarnaast zullen de behoeften van gemeenten aan samenwerking op bepaalde terreinen verschillend zijn. Bovendien worden oplossingen gevonden op verschillende schaalniveau's. Om concurrerend te blijven moeten we bijvoorbeeld naar een grotere schaal kijken, zoals die van de Noordvleugel van de Randstad. Een aantal verantwoordelijkheden op sociaal terrein daarentegen kan worden ondergebracht op lokaal of subregionaal niveau. Hierbij behoeven relaties met andere deelterreinen, zoals wonen, wel de nodige aandacht. Naar verwachting zal zich in U10-verband een kern en een 'flexibele schil' ontwikkelen van terreinen waarop wij met elkaar samenwerken. De kern vraagt om permanent commitment en inzet. Dit dient ook door de deelnemende partijen uitgesproken te worden. Binnen de flexibele schil kunnen we met elkaar terreinen aanwijzen waarop wij in wisselende coalities met elkaar samenwerken, Samenwerken doen wij niet alleen op die terreinen waarop wij voordeel zien voor onszelf. Wij willen ook solidair zijn met elkaar.

Het gaat niet alleen om bestuurlijke samenwerking tussen overheden, maar zeker ook om samenwerking met het bedrijfsleven, de kennisinstituten en andere maatschappelijke partners. De overheid is steeds meer regisseur in plaats van beslisser. Deze ontwikkeling vraagt extra aandacht voor de democratische legitimatie van het handelen van de bestuurders, maar ook om leiderschap. Het vermogen tot samenwerken bepaalt de mate van succes: de regio die het beste samenwerkt scoort uiteindelijk (economisch) het beste.

Wij zien elkaars krachten en eigenheid. Wij willen die versterken in plaats van op elk terrein de voordelen en de pijn te delen. Dat zou leiden tot suboptimalisatie. Met z'n allen gaan we er

voor zorgen dat gezamenlijke doelen worden behaald. Alleen dan kunnen we de enorme potenties van onze regio optimaal benutten. Of de WGR de basis moet zijn voor een dergelijke samenwerking is nog de vraag. Wij denken eerder aan een netwerkstructuur van overleggen van portefeuillehouders per onderwerp. Aan die overleggen nemen de gemeenten deel die op een bepaald terrein niet vrijblijvend met elkaar willen samenwerken. De portefeuillehouders wijzen een voorzitter aan die hen zonodig extern kan vertegenwoordigen. Naast de overleggen van portefeuillehouders is er voor de regio een coördinatiegroep onder leiding van de burgemeester van Utrecht, waarin de voorzitters van de overleggen van portefeuillehouders en een aantal vertegenwoordigers van deelnemende gemeenten zitting hebben. Dit overleg kijkt naar de samenhang en zorgt voor vertegenwoordiging buiten de regio. In een aantal overleggen kan ook de provincie Utrecht een plek innemen.

In de komende periode willen wij zoeken naar een slimmere inzet van ambtelijke capaciteit van gemeenten en de BRU. De ambtelijke voorbereiding vindt vooral plaats door de samenwerkende gemeenten. Wanneer één van de gemeenten het grootste deel van de voorbereiding op zich neemt, wordt dat door de andere gemeenten medegefinancierd. Als op een onderwerp langdurig extra capaciteit nodig is, dan kan deze worden ondergebracht bij de stad Utrecht of bij het BRU, indien deze blijft bestaan. Om dit mogelijk te maken en om continuïteit te garanderen, zullen vooraf afspraken moeten worden gemaakt over de financiële bijdragen van de gemeenten voor deze samenwerking.

Een regio in transitie=

- 1 Dit najaar starten met overleg(gen) om te bezien hoe de samenwerking kan worden vormgegeven en hoe deze kan worden gebruikt om zaken voor elkaar te krijgen en om de positie van de regio verder te versterken;**
- 2 op Noordvleugelniveau willen wij de samenwerking met Amsterdam, Almere en de provincies continueren;**
- 3 de gemeentesecretarissen van onze gemeenten onderzoeken of er voordelen te behalen zijn door gezamenlijke bedrijfsvoering.**